

EVRENİN VE İNSANIN YARATILIŞI

Cağfer KARADAŞ
Prof. Dr., BUÜ İlahiyet Fakültesi

Evrenin Yaratılışı

Evrenin başlangıcı konusunda ünlü tarihçi Makdisî'nin belirttiği gibi eskiden beri temelde iki görüş çatışma halinde olmuştur. Bunlardan birincisi başlangıç düşüncesini reddeden sebep-sonuç ilişkisi şeklinde her olgu ve olayın sonsuz olduğunu savunanlardır ki, bunların başında felsefeciler gelmektedir. İkincisi ise âlemin ve içinde yer alan her olgu ve olayın bir başlangıcının bulunduğunu kabul ve itiraf eden din müntesipleridir. İlahî bir dine inananlar hem bu kesim içinde yer almakta hem de bu düşüncüyü kabul etme ve savunmada başat bir rol oynamaktadırlar. Ancak onlar arasında da başlangıcın nasıl ve hangi hiyerarşik önceliklerle gerçekleştiği konusunda görüş ayrılığı bulunmaktadır.¹ Başta kelim âlimleri olmak üzere Müslüman düşünürler, başlangıcın yoktan yaratmayla meydana geldiğini savunanlar içerisinde yer almışlar ve bu görüşlerine dayanak olarak Kur'an naslarını esas kabul edip onlar üzerinden giderek sistematik düşüncelerini oluşturmuşlardır. Bu nedenle öncelikle Kur'an'da ilk yaratmanın nasıl bir düzen içinde gerçekleştiğini görmek bakımından yaratılışla ilgili ayetlerin tamamına bir bütün olarak bakmakta yarar vardır.² Nitekim İslam âlimleri ilgili ayetleri göz önünde bulundurarak evrenin yaratılışını şöyle izah etmişlerdir: Allah yeryüzünü iki evrede yarattı, sonra yeryüzünün düzen ve tertibi ile her varlığın ihtiyacını karşılayacak imkân ve şartları iki evrede yarattı ve böylece yeryüzünün yaratılması toplamda dört evrede gerçekleşmiş oldu. Gökyüzünü de ayetlerde geçtiği gibi iki evrede yarattı, sonuçta toplam evre sayısı altıya ulaşmış oldu. Ancak bütün ayetlerde göklerin yaratılışı yeryüzünden önce gerçekleşmiş gibi bir sıralaması söz konusu iken Fussilet Sûresindeki ayette sanki yeryüzünün, gökyüzünden önce yaratılmış olduğu ifade edilmiştir. Buna karşın en-Nâziât Sûresindeki ayette göğün yerden önce yaratıldığı belirtilir.

Tefsirlere bakıldığında naslarda çelişkili gibi görünen bu hususta birbirinden farklı birçok açıklama bulunmaktadır. Kısmen netleşen ve daha tutarlı gelen yorumlar noktasından bakıldığında İbn İshâk, Mâtürîdî, Makdisî, Zemahşerî ve Fahreddîn er-Râzî'nin yorumları öne çıkmaktadır. Ünlü tarihçi Makdisî'nin kendisi gibi itarhi olan İbn İshak'tan naklettiği görüşe göre Yüce Allah yeryüzünden önce gökyüzünü yarattı, ardından da yeryüzüne biçim verdi. O'nun yeryüzüne biçim vermesi gökyüzüne biçim vermesinden önce idi.³ Kelam düşünürü İmam Mâtürîdî ayetler arasındaki farklı anlaşımaları giderecek şekilde şöyle bir yorum getirir: Allah önce yeryüzünün cevherini yarattı, sonra göğü yarattı ardından da yeryüzünü düzenledi. Ona göre yaratılıştaki bu hiyerarşi, insanın spermden (nutfe/meni) başlayarak aşama aşama evreler şeklinde

¹ Makdisî, *el-Bed' ve't-Târîh*, Paris 1899, II, 74.

² bk. el-A'râf 7/54; Yûnus 10/3; Fussilet 41/9-12; Kâf 50/38; en-Nâziât 79/27-33.

³ Makdisî, *Kitâbü'l-el-bed ve't-târîh*, II, 5.

yaratılması gibidir.⁴ Ünlü müfessir Zemahşerî ise, Allah önce yeryüzünün maddesini ham olarak yarattı, ardından gökyüzünü yarattıktan sonra yeryüzünü düzenledi, görüşünü dile getirir.⁵

Yüce Allah evreni yarattıktan sonra, canlı varlığının devamını sağlayacak su ve hava gibi imkânlarla yeryüzünü donattı. Canlı türünden önce melekleri yarattı, ardından cinleri ve en son varlık olarak insanı yarattı. Hayvan ve bitkilerin yaratılması muhtemeldir ki cinler ve insanlardan öncedir. Nitekim Hz. Âdem'i yarattığında yüce Allah orada meyve ve sebze türünden bitkileri yaratmıştı.⁶ Bütün bu bilgilerden, evrenin daha başlangıçta belli bir düzen içinde yaratıldığı, bu düzenin işleyişinin kanunları olan adetullahın ilahî takdirce belirlendiği ve konulduğu anlaşılmaktadır.⁷

İnsanın Yaratılışı

“Rabbin meleklere, ben yeryüzünde bir halife yaratacağım”⁸, “Ben kuru çamurdan, suret verilmiş balçıktan bir beşer yaratacağım, Onu düzenlediğim ve ona yarattığım ruhu üfleyip canlılık verdiğim zaman hemen ona secdeye kapanın”⁹, “Allah, insanı yaratmaya çamurdan başladı. Sonra onun neslini hakîr bir sudan yarattı. Sonra onu düzenledi ve yarattığı ruh vasıtasıyla canlılık verdi. Akabinde sizin için kulak, göz ve gönüller yarattı.”¹⁰ “Rabbin Âdemoğullarının bellerinden zürriyetlerini aldığında ve onları nefislerine şahit kıldığında ‘Ben sizin rabbiniz değil miyim?’ dedi. Onlar da ‘evet, şahit olduk’ dediler.”¹¹

Yüce Allah insanı ilk yarattığında, ayetlerde geçtiği gibi, önce bedenini düzenledi, sonra ona ruh üfledi. Öyleyse insanın yaratılışı süreci, önce bedeninin ardından ruhun yaratılmasıyla tamamlandı. Kendi türünden üremeyle devamı sağlanan insan neslinin sonraki yaratılışı, benzer şekilde yani ana rahminde önce bedeninin oluşması akabinde bir melek tarafından ruhun üflenmesiyle gerçekleşir. Diğer bir deyişle her ne kadar ilk insan topraktan yaratılmış ise de sonraki nesillerin yaratılması, üreme yoluyla yani erkeğin sperminin, dişinin yumurtasını dölleme işlemiyedir. Ayetlerde erkeğin spermi için su ifadesinin kullanılması olayı halkın zihnine yaklaştırmak içindir. Bu ifadenin seçilmiş olması da sadece uzmanlarına değil bütün insanların zihnine tanıdık gelmesi içindir. Nitekim Türkiye’de halk arasında sperm yerine ‘erkeklik suyu’ veya ‘döl suyu’ deyimleri kullanılması bu kaniyi desteklemektedir.¹²

İlk yaratmada özellikle toprağın seçilmesi, balçık ifadesinin kullanılması ve suyun da bu işlemde bulunduğu belirtilmesi, öncelikle yüce Allah’ın kudretinin öne çıkarılması anlamını taşır. Nitekim Hz. İsâ’nın (as) yaratılmasına itiraz edenler; bunu akla, mantığa ve

⁴ Mâtürîdî, *Te’vilâtü Ehli’s-Sunne*, IV, 368; V, 378; Kâdî Abdulcebbar, *Tenzîhu’l-Kur’ân ani’l-metâin*, Beyrut ts. eş-Şirketü’s-Şarkıyye, s. 369-370; Fahrreddîn er-Râzî, *Tefsîru’l-Kebîr (Mefâtilu’l-gayb)*, Beyrût ts. Daru İhyâi’t-Turâsî’l-Arabî, XVII, 103.

⁵ Zemahşerî, *el-Keşşâf*, nşr. Muhammed es-Saîd Muhammed, Kahire ts. el-Mektebetü’t-Tevfikiyye, IV, 204.

⁶ Ebü’l-Leys es-Semerikandî, *Tefsîru’s-Semerikandî*, nşr. Adil Ahmed-Ali Muhammed-Abdumecid, Beyrut 1427, I, 106.

⁷ Çağfer Karadaş, *Kelam Düşüncesinde Evren ve İnsan*, Bursa 2011, s. 47-53; Çağfer Karadaş, *Kaderin Sırrını Anlamak*, Ankara: Otto Yayınları 2018, s. 33-36.

⁸ el-Bakara 2/30.

⁹ el-Hicr 15/28-29.

¹⁰ es-Secde 32/7-9.

¹¹ el-A’râf 7/172.

¹² İbn Kayyım el-Cevziyye, *Tenvîru’l-ezhan bi zikri etvân halkı’l-insan*, nşr. Ebu Usame et-Tahavî, yy. ts., s. 15-25; Çağfer Karadaş, *İslam Düşüncesinde Ahiret*, Bursa 2008, s. 62-63.

alışılmış biyolojik üremeye aykırı bulanlara Yüce Allah Hz. Âdem'in (as) yaratılışını örnek gösterir.¹³ Bu örnekten de anlaşılacağı gibi, Kur'an'da anlatılmak istenen Hz. Âdem'in fizik, biyolojik veya psikolojik taraflarının anlatılması ve ilk yaratılışının maddesi hakkında bilgi vermek değil, basit bir topraktan veya idrar yolundan gelmesi sebebiyle insanın basit gördüğü bel suyundan yani spermden ve yumurtadan, insanın nasıl yaratıldığıdır. Öte yandan verilmek istenen esas mesajın bu olması, verilen bilginin içeriğini önemsiz veya geçersiz kılmaz. Verilen bilgiler doğrudur, önemlidir ve hala geçerliliğini korumaktadır.¹⁴

¹³ “İsâ'nın durumu gerçekte Adem'in durumu gibidir. Allah onu topraktan yarattı sonra ona ol dedi o da oluverdi.” Âl-i İmrân 3/59.

¹⁴ Çağfer Karadaş, *Kelam Düşüncesinde Evren ve İnsan*, s. 108-109.